

د بوهني وزارت

د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست

مدني زده کړې

اووم ټولگی

Ketabton.com

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معیشت د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

مهلني زده کړې

اووم ټولگي

۱۳۹۰

هـ. ش

الف

مؤلفان:

- مؤلف محمد انور مشفق د تعلیمی نصاب د پراختیا د لوی ریاست علمی غړی، پوهندوی عبدالحق د کابل پوهنتون استاد.
- سرمؤلف میر عبیدالله فاضل د تعلیمی نصاب د پراختیا د لوی ریاست علمی غړی.

ژباړونکی:

محمد افضل حضرتي

مسلکي اوښتور:

- محمد عزیز بختيار

د ژبې اوښتور:

- حضرت گل ارچيوال

دیني ، سياسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نيازی
- حبيب الله راحل د پوهني وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

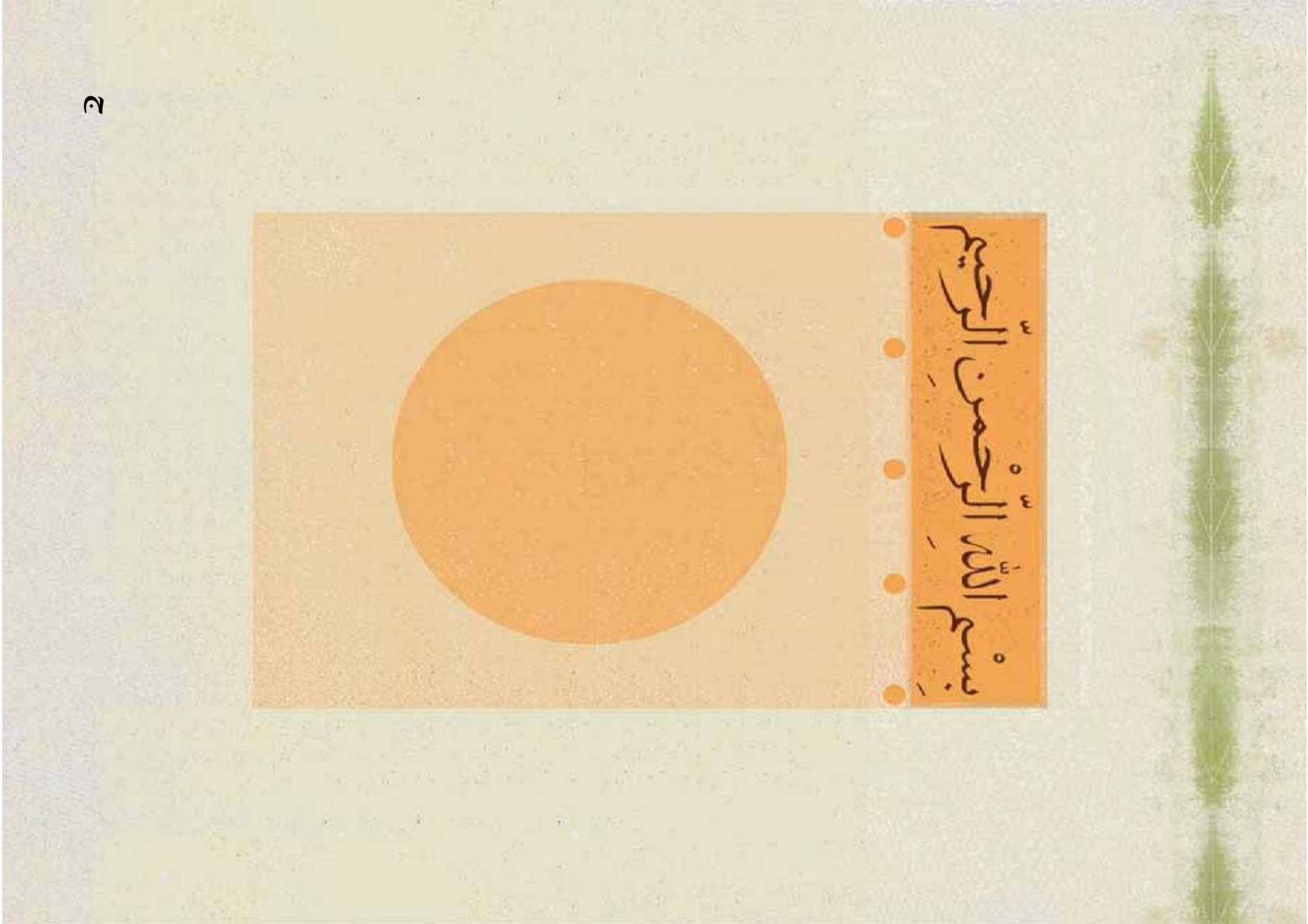
د څارني کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزني او د ساينس مرکز معين.
- دکتور شيرعلي ظرفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول.
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

طرح او ډیزاین:

رحمت الله غفاري

ب

ملي سرود

دا ورت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د توري
د بېلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کور دی
د تکرکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسه عرب، گوجر دي
هم ایماق، هم پشه بان	براهوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پر شنه اسمان	دا هیواد به تل ځلېږي
لکه زړه وي جاویدان	په سینه کې د آسیا به
وايو الله اکبر وایو الله اکبر	نوم د حق مو دی رهبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولني د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي، بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګوږي موضوعګانې پکې زياتې شوي دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لرونو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ورپه برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤلیت په رښتیني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپیڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ، د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولني د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي. په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تادیب او د درسي کتابونو په چاپ او ویش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

سرليكونه

لومړی څپرکی: زمونږ اړتياوې

د څپرکي موخې

موند کومې اړتياوې لرو؟ (۱)

موند کومې اړتياوې لرو؟ (۲)

دويم څپرکی: کورنۍ

د څپرکي موخې

ولې موند کورنۍ ته اړتيا لرو؟

څنگه کولای شو يوه برياى کورنۍ ولرو؟ (۱)

څنگه کولای شو يوه برياى کورنۍ ولرو؟ (۲)

۳
۵
۱۲
۴
۱۸

درېم څپرکی : ټولنيزي ډلې

د څپرکي موخي

ډله څه شی ده؟

د يوه کس او ډلې مقابل اغېز

خلورم څپرکی : په افغانستان کې د ژوند ډولونه

د څپرکي موخي

کوچيان څرنگه ژوند کوي؟

د کليو خلک څرنگه ژوند کوي ؟

په افغانستان کې بېاري ژوند

۲۴

۲۸

۳۶

۴۰

۴۴

ز

لومپړی څپرکی

زموږ اړتياوي

- په دې څپرکي کې دا لاندي لوستونه لولئ.
- موږ کومې اړتياوي لرو؟ (۱)
- موږ کومې اړتياوي لرو؟ (۲)

د څپرکي موخي

هيله ده چې زده کوونکي د دې څپرکي تر لوستلو وروسته به لاندې موخو تر لاسي شي.

- د انساني غوره مادې اړتياوي درک کړي؛
- د مادې اړتياوو د لاس ته راوړلو سرچيني او د هغوي د ساتني ضرورت وپېژني؛
- غوره غير مادې اړتياوي وپېژني؛
- د خدای تعالی او د خلکو تر منځ اړيکي وپېژني؛

مور کومې اړتياوې لرو؟ (۱)

خبرې پرې وکړئ!

زموږ په هېواد کې ډېر غرونه، ځنگلونه، سيندونه او معدنونه شته. پدې هکله خبرې وکړئ چې دا طبيعي سرچينې زموږ لپاره څه گټې لري او کومې اړتياوې مو پوره کوي.

انسان يوازې موجود دی. زموږ اړتياوې مختلف ډولونه لري، د دې اړتياووله ډلې څخه يوه برخه مادي اړتياوې دي. خداي (ج) موږ ته د دې اړتياوو د پوره کولو لپاره خاصې سرچينې په واک کې را کړي دي لکه غر، سيند، ځنگل، لمر او کان (معدن). موږ دې سرچينو ته چې په طبيعي چاپېرال کې شته، اړتيا لرو ځکه د دې لپاره چې ژوندي پاتې شو؛ اوږو، هوا، رڼا، خوړو، پوښاک او استوگنځي ته اړتيا لرو او د دې اړتياوو د پوره کولو په اړه د نورو سره تړلی يو. هغو توکو ته چې اړتيا لرو کله په زياته پيمانه په طبيعت کې موندل کېږي. لکه هوا، رڼا او کله بيا په لږه پيمانه موندل کېږي لکه: خواړه، کالي او استوگنځي چې د هغو د موندلو لپاره بايد کار او هڅه وشي.

غور پري وکړئ!

څرنگه مو چې وویل خدای ^(ع) موز ته د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره ډېرې طبيعي سر چينې را په برخه کړي دي. ستاسې په نظر: آیا دا سر چينې نه ختمیونکي او تل پاتې دي؟ د دې سر چينو دله منځه تللو په پایله کې به له کومو ستونزو سره مخامخ شو؟ ټولنه د دې سر چينو د ساتنې لپاره کوم کارونه باید سر ته ورسوي؟ د طبيعت د ساتنې لپاره ستاسې دنده څه شی ده؟

موز د خپلو مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ، طبيعت ته اړتیا لرو. د غره له تېرو څخه په کار اخیستلو خپل موږ د خور جوړوو، له معدنونو څخه د هر ډول فلزاتو په را ایستلو سره د اړتیا وړ لوښي او وسایل جوړ و؛ له وښو او ځناورو څخه د اړتیاوړو بوښاک او خواړه تهیه کوو. مگر دا سر چينې همیشې او تل پاتې نه دي د بیلګې په ډول د اوبو کموالی د هغو ستونزو له ډلې څخه دی چې نن ورځ د نړۍ ټول خلک ورسره مخامخ دي. د ځنګلونو له منځه تلل یوه له هغو ستونزو څخه ګڼل کېږي چې د سیلابونو د بهیر زیاتوالي ، طبيعت او انسانانو ته د ډول ډول زیاتو نو سبب ګرځي. موز ټول دا دنده لرو چې د طبيعت په ساتنه کې هڅه وکړو. ځکه موز انسانان د خدای ^(ع) او د هغه طبيعت په وړاندې چې زمونږ په اختیار کې یې را کړېدلې، ذمه واري لرو. له همدې کبله موز باید هڅه وکړو چې طبيعت د خدای ^(ع) د امانت په توګه و ساتو او د اوسنیو اړتیاوو د پوره کولو په ترڅ کې باید د راتلونکو په فکر کې هم واوسو ځکه هغوی هم دې طبيعت ته اړتیا لري.

دلوست تکرار:

- انسان یواز موجود دی.
  - د انسان د غوره اړتیاوو له ډلې څخه یو هم د هغه مادي اړتیاوې دي.
  - ځینې مادي اړتیاوې مو په طبیعت کې په ډېره پیمانه پيدا کېږي لکه هوا او رڼا.
  - ځینې مادي اړتیاوې لکه: خواړه، کالی او استوګنځي. باید د کار او فعالیت پراسطه له طبیعت څخه لاس ته راوړو.
  - موز خپلې مادي اړتیاوې له طبیعت څخه پوره کوو.
  - موز باید د طبیعت او دهغه د سرچینو څخه ساتنه وکړو.
- پوښتنې**
۱. د انسان غوره مادي اړتیاوې کومې دي؟
  ۲. آیا طبیعت زمونږ مادي اړتیاوې پوره کوي او که غیر مادي اړتیاوې؟ څرګندې کړئ!
  ۳. زمونږ دنده د طبیعت په وړاندې څه شی ده؟

فعالیت

د کرنې، له یوه غړي څخه پوښتنه وکړئ چې د ډوډۍ د تیارولو لپاره د کومو چارو سرته رسولو ته اړتیا لرو؟

موز کوهې اړتیاوې لرو؟ (۲)

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

تاسې د یو تنکي ځوان په توګه چې د ژوندانه د پیل په لومړي پړاو کې باسنتی هر ومرو مو د خپلې راتلونکې په هکله هم فکر کړېدی نو:

۱- کومې موخې مو د خپلې راتلونکې لپاره په نظر کې نیولې دي ؟ نوم یې واخلي!
۲- آیا ستاسې ټولې موخې د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره دي او یا نورې اړتیاوې هم لری؟ که یې لری، نوم یې واخلي!

۳- تاسې خپلو موخو ته درسیډو لپاره څه شي ته اړتیا لری؟
موز پر مادي اړتیاوو بر سیره غیر مادي اړتیاوې هم لرو. غیر مادي اړتیاوې هم مختلف ډولونه لري چې مهم ډولونه یې عبارت دی له :

الف: پېژندنه پوهاوی.

موز د یو انسان په توګه د پېژندنې پوهې ته اړتیا لرو. د څه شي پېژندنه ؟
هغه مهم شیان چې موز د هغو پېژندنې ته اړتیا لرو په لاندې ډول دي:

۱- ځان پېژندنه

مور باند خپل ځان و پېژنو چې څوک يو؟ کومې پياوړتياوې او کومې نېمگړتياوې لرو؟
مور باند خپل قوت او کمزوري و پېژنو چې و کولای شو خپلو اخلاقو او کړو وړو ته سمون ورکړو.

۲- د ژوند نړۍ پېژندنه:

د نړۍ او د هغې چاپېريال پېژندنې ته چې ژوندکې کوو، اړتيا لرو. د دې پېژندگلوۍ په رڼا کې کولای شو د خپل ژوند شرایط څرنگه چې وغواړو، جوړ کړو او بدلون ورکړو. دا چاپېريال له طبيعي چاپېريال او تور لنډيز چاپېريال څخه عبارت دی.

۳- د نړۍ او انسان د پيدا کوونکي الله (ع) پېژندنه.

انسان ديو آگاه او پوه موجود په توگه د خپل ځان او چاپېريال په پېژندنه بڼه نه کوي؛ بلکې هڅه کوي چې خپل پيدا کوونکی (خالق) او پالونکی هم و پېژني.

څېړنې پرې و کړئ:

لاندي پوښتنې په څير سره ولولئ او د هغوی په باره کې يو بل سره خبرې و کړئ.

۱- آیا تر اوسه يواځې پالنې شوي ياستی؟

۲- په دې شپږو کې موڅه احساس درلود؟

۳- څه فکر کوئ چې کومې اړتياوې تا سوتله د دې احساس د پيدا کېدو لامل وگرځيدې؟

ب: د اړيکو درلودل:

د انسان د غير مادي اړتياوو د ډولونو څخه يو ډول يې هم د اړيکو درلود لورته اړتيا ده. انسان نشي کولای په يوازې ډول خپل ژوند ته دوام ورکړي. هغه اړيکې چې انسان ورته اړتيا لري کله د خدای (ع) سره دي او کله هم د نورو انسانانو سره.

۲- د خدای ﷻ سره اړیکې.

موږ د ژوند په هره شېبه کې دېته اړتیا لرو چې د لوی خدای ﷻ سره اړیکې و لرو. د لوی خدای (ع) سره زموږ اړیکه د لمونځ، دعا او عبادت له طریقه نیول کېږي د لوی څښتن تعالی سره راز او نیاز موږ د یوازینتوب، پرېشانۍ، او نا املهۍ له احساس څخه ژغوري او موږ ته هوساې را بخښي؛ کله چې د ستونزې سره مخامخ شو او احساس وکړو چې هیڅ یو انسان نشي کولای له موږ سره مرسته وکړي. نو موږ ته دا درک پیدا کېږي چې یوازې لوی خدای ﷻ دی چې مرسته را سره کوي او ستونزې مو له منځه وړي. هغه څوک چې په خدای (ع) ایمان لري او هر کار د ده په یاد او نوم پیل کوي، باور لري چې خدای ﷻ په ټولو شېبو کې د دوی ساتونکی او مرستندوی دی.

۲- د نورو انسانانو سره اړیکې.

انسانان ټولنیز موجودات دي او یو دبل سره د اړیکو د درلودلو اړتیا لري. موږ له یوې خوا د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو همفکرۍ او مرستې ته اړتیا لرو او له بلې خوا د خپلو عاطفي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو سره مینه او محبت کوو. انسانان یو له بله سره ډېرې اړیکې لري او هر څوک په ټولنه کې یو کار سرته رسوي چې پدې توگه یو له بل سره مرسته او همکارۍ کوي، چې و کولای شي خپلې اړتیاوې پوره کړي.

نو دې نتیجې ته رسېږو چې نشو کولای یوازې او لیرې له ټولو انسانانو څخه ژوند وکړو.

د لوست تکرار

مور له مادي اړتياوو نه پرته نوري اړتياوي هم لرو.

• د انسان د غير مادي اړتياوو يو ډول ېې د پېژندگلوي اړتيا ده : ځان پېژندنه د طبيعي او ټولنيز چاپېريال پېژندنه او د خدای ^(ع) پېژندنه چې د موجوداتو خالق او پيدا کوونکی دی.

• اړیکو ته اړتیا هم د غیر مادي اړتیاوو یو ډول دی. مور اړتیا لرو چې د خلکو سره اړیکې و لرو ترڅو زموږ مادي او عاطفي اړتیاوي پوره شي. همدارنگه اړتیا لرو چې د خدای ^(ع) سره هم اړیکې ولرو ترڅو له هغه څخه په ټولو کارونو کې مرسته وخواوو.

پوښتي

- 1- دغیر مادي اړتیاوو څخه د یو څو نومونه واخلئ!
- ۲- ولې د نورو سره د اړیکو لپاره اړتیا لرو؟
- ۳- آیا انسان کولای شي چې په یوازې ډول خپلې ټولې اړتیاوي پوره کړي؟
- ۴- ولې انسان دی ته اړدی چې د خدای ^(ع) سره اړیکې ولري؟

فعالیت

خدای ^(ع) په قرآن کریم کې فرمایي دي: **رَاٰیَهَا النَّاسُ اَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ اِلٰی اللّٰهِ وَ اللّٰهُ هُوَ الْعَزِیْزُ الْحَمِیْدُ**

د ښوونکي صاحب یا د جومات د ملا امام صاحب په مرسته دا لاندې فعالیت سرته ورسوئ!

۱. د آیت شریف معنا ولیکئ!

۲. د آیت شریف د مادي او غیر مادي اړتیاوو سره څه تړاو لري؟ پایله ېې په خپلو کتابچو کې یاد داشت

کړئ او په ټولگي کې ېې ولولئ!

د لومړي څپرکي لنډيز

- انسان يوازې موجود دی. خدای تعالیٰ طبيعت انسانانوته د اړتياوو د پوره کولو لپاره په اختيار کي ورکړی دی.
- زموږ دنده ده چي د طبيعت په ساتنه کي هڅه وکړو.
- د اړتياوو بله برخه مو غير مادي اړتياوي دي، ځان پېژندنه، د نړۍ پېژندنه او د خدای ^(ج) پېژندنه، د الله ^(ج) او له ټولو انسانانو سره اړيکي د انسان له غوره غير مادي اړتياوو څخه شمېرل کېږي.

دويم څپرکي

کورني

پدي څپرکي کي لاندې لوستونه لولئ:

- وولي مور کورني ته اړتيا لرو؟
- څنگه کولي شو يوه بريالي کورني ولرو؟ (۱)
- څنگه کولي شو يوه بريالي کورني ولرو؟ (۲)

د څپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هیله کېږي چې د دې څپرکي ترلوستلو وروسته په لاندې موخو باندې بر لاسی پیدا کړي.

- په ژوند کې د کورنۍ اهمیت درک کړي ؛
- هغو چارو ته چې کورنۍ یې مور ته سرته رسوي ، پاملرنه وکړي ؛
- د یوې برپالۍ کورنۍ له ځانگړتیاو سره آشنا شي ؛
- وکولای شي د کورنۍ په تړناوو کې مرسته وکړي ؛

ولي مور کورنۍ ته اړتيا لرو؟

خبرې پرې وکړئ!

- د لاندنيو پوښتنو په باره کې خبرې وکړئ!
  - که چېرې کورنۍ نه ولې، مور به څنگه ژوند کاوه؟
  - ستاسې په کورنۍ کې کوم کسان ژوند کوي؟
- څرنگه چې په محکميو درسونو کې مو ولوستل، انسان يو او موجود دی. د پسر يوه له غوره اړتيا و څخه داده چې هغه نه شي کولای له نورو پرته ژوند وکړي. انسان د زېږد له پيله کورنۍ ته اړتيا لري ځکه نشي کولای د کورنۍ له څارنې پرته ژوندی پاتې شي. کله چې لوی هم شي پلار او مور خواړه، کالي، استوگنځی او دهغه امنیت تامینوي ترڅو ښوځي ته لاړ شي او درس ولولي. مشرانې خوندي او وروڼه او د کورنۍ ټول مشران غړي هر يوه سره په لوستونو او شخصي چارو کې مرسته کوي.

غور پرې وکړئ!

څرنگه چې وویل شول کورنۍ له خپلو ماشومانو څخه د زېږد له پيله څارنه کوي او د خپلو غړو لپاره خواړه، کالي، استوگنځی تياروي؛ ستاسې په آند:

- آيا دا څارنه يوازې د ماشوم توب دوران پورې اړه لري؟
- کورنۍ د خپلو غړو لپاره نور کوم کارونه سرته رسوي؟

کله چې انسان نړۍ ته سترگې پرانیږي، خبرې کول، گرځیدل، ادب او خلکو سره د ژوند کولو په طریقه نه پوهیږي. ورو ورو چې لمبیري، له خپل مور او پلار او د کورنۍ له ټولو نورو غړو څخه خبرې کول چې د ژوند د لومړنیو ګامونو څخه شمېرل کېږي، زده کوي او د نورو سره د چلند آداب زده کوي، پدې معنا چې نوموړی د ټولنیز نظره روزل کېږي. همدارنګه کورنۍ د خپلو ټولو غړو ننگه او ساتنه کوي، خواړه، کالي د زده کړې مصرف او د هغوی ټولې مادي اړتیاوې پوره کوي؛ د هغوی عاطفي اړتیاوې په علاقې، صمیمیت او مینې کولو سره پوره کوي. او کله چې د کومې ستونزې سره مخامخ شي لارښوونه او مرسته ورسره کوي. په دې مالي او عاطفي مرستو او څارنو کې هم ماشومان او هم ښځه او مېړه شاملېږي. باید په یاد ولرو چې ټول نوموړه همزولي هلاکان د خپلې کورنۍ سره ژوندنه کوي ډېرې پېښې کېدای شي د دا ډول مسئلو د منځته راتلو لامل وګرځي لدې کبله ممکنه ده چې له خپلوانو څخه او یا د ټولني د نورو غړو له ډلې یو څوک د ده د مور او پلار ځای ونیسي په پایله کې، انسان یوازې نه پاتې کېږي او د هغه مادي او عاطفي اړتیاوې د نورو کسانو په وسیله پوره کېږي.

د لوست تکرار: (۱)

- انسان د زېږد له پيله کورنۍ ته اړتيا لري؛

پوښتنې:

1. انسان کورنۍ ته کومې اړتیاوې لري؟
۲. کورنۍ ستاسې کومې اړتیاوې پوره کوي؟
۳. مشران د کورنۍ لپاره کومې اړتیاوې لري؟
۴. کورنۍ کوم شیان ماشومانو ته ورپېښي.

فعالیت:

تاسې ولوستل چې کورنۍ د بچیانو په وړاندې کومې دندې لري. ستاسې په آند بچیان د کورنۍ په وړاندې کومې دندې لري، پدې باره کې له خپلو همزولو سره خبرې وکړئ او پایله یې په ټولګي کې ولولئ!

(۱) ګرانو زده کوونکو: لدې وروسته د ښوونکي په مرسته لوست رالاند کړئ په تش یا سپین ځای او یا خپله کتابچه کې یې ولیکئ.

څنگه کولای شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)

څېرې پرې وکړئ:

څرنگه چې د لوست له سرليک څخه څرگندېږي، دا لوست د یوې بریالۍ کورنۍ په هکله دی. ستاسې په آند یوه بریالۍ کورنۍ بایدکومې څانګه تیاوې ولري. پدې لوست او په راتلونکي لوست کې موز د کورنۍ څېرې څانګه تیاوې لولئ.

د مسوولیت (ذمه واري) احساس:

د دندې عملي کول د یوه ذمه وار کس څانګه تیاوه. کله چې یوه دنده یا چاره چا ته سپارل کېږي، باید د هغه کار د سرته رسولو لپاره د ذمه واری احساس ولري. دا احساس د دې سبب ګرځي چې هغه کس خپل کار په زړه سوي او علاقمندی سرته ورسوي.

هر وروستاسې په وار وار لیدلای دې چې مور او پلار مو حتی د ستومانۍ، ناروغۍ او نورو ستونزو سره سره د خپلو بچیانو د اړتیا د پوره کولو لپاره هڅه کوي. تاسې د هغوي د اولاد په توګه، پداسې شپږمې د دوی په وړاندې څه احساس کوئ؟

صمیمیت، خلوص او مهرباني د کورنۍ هغه څانګه تیاوې دي چې د کورنۍ غړي یو د بل په وړاندې د مسوولیت احساس ته هڅوي.

گڊ ٿوڻد (همڪاري)

پورهپڙو ڇڻي ٻه هر ه ڪورني، ڪي ڇو ڪسان ٿوڻد ڪوي. آيا سنڌاسي ٻه ڪورني ڪي يو ڪس ٿولي ڇاري سرتنه رسوي او يا ٿول غري د ڪاروڻو ٻه سرتنه رسولو ڪي برڇه اخلي؟ ڪه ڇيرتته ٿولي ڇاري يو ڪس سرتنه ورسوي له ڪومو ستونزو سره به مضامخ شو؟ ڪه ڇيري د ڪورني ٿول غري د ڇارو ٻه سرتنه رسولو ڪي له يو بل سره مرسته وڪري، ڇاري ٻه ٻيڙه سرتنه رسپڙي او ٻه ڇينو غرو فشار نه راڃي. ڪه ٻه داسي ڪل ڪي ڇيرتته د يو بل سره مرسته وڻشي يو شمير بيڪاره پاڻي ڪپري او يو شمير بايد زياتي ڇاري سرتنه ورسوي، غوره ڪار داد ي ڇڻي ڪه ڇيرتته د ڪور ڪاروڻه د ڪورني، د غرو تر منڇ ووپيشل شي نو د ڪورني ٿول غري به ڇيڻي دندي وپيڙني او يو له بل سره به مرسته او همڪاري وڪري.

مشوره:

خبري پري وکړی

د انسان لپاره د بریالیتوب یوه لاره داده چې په چارو کې د نورو سره مشوره وکړي. آیا کېدای شي له هر چا سره مشوره وشي؟

له کوم چا سره چې مشوره کوئ، باید د کومو ځانګړتیاوو درلودونکي وي؟ مشوره کول د نورو د عقل او تجربې څخه ګټه اخیسته ده. داسې کسان ډیر دي چې کولای شي په ژوند کې موږ ته مشوره راکړي؛ اما د کورنۍ، غربي لومړني کسان دي چې باید له هغو سره مشوره وشي. د کورنۍ ماشومان که چېرې غواړي چې په لوست، لوبو او نورو داسې مسائلو کې تصمیم ونیسي باید د مور او پلار سره مشوره وکړي او د هغوی له لارښوونې څخه ګټه واخلي. همدارنګه پلار او مور کله چې غواړي کوم تصمیم ونیسي، باید د کورنۍ له غړو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري.

نظم:

خبري پري وکړئ!

آيا داسي پېښ شوېدي چي د کتاب ، کتابچي اويا د جرايو دور کېدو په علت ، مکتب يا کوم بل خای ته ناوخته رسېدلي يي؟ د دي لپاره چي له داسي ستونزو سره مخ نه شوخه بايد وکړو؟

کيداي شي لېدلي مووي چي خېني کورونه گډوډ او نا پاکه ښکاري. د دي ډول کورني غړي په خپلوچارو کي نظم او يوه ښکاره کړنلاره نه لري. نظم د دي لامل گرځي چي چاري په خپل وخت او په سمه توگه سرته ورسېږي. کله چي کارونه په سمه توگه سرته ونه رسېږي، د افرادو تر منځ ستونزي منځ ته راځي چي کېدای شي د هغوی قهر او غوسه را وپاروي او د هغو اړيکو ته زيان ورسوي. لډي کېله په يوه کورنی کي ټول غړي بايد منظم وي او د خپلو کارونو لپاره بايد يوه منظمه کړنلاره ولري. د دي کار لپاره لازمه ده چي هر څوک د خپلو چارو لپاره يوه منظمه کړنلاره ترتيب او تنظيم کړي، دا کړنلاره کېدای شي ورځنی، اوښږه او حتی مياشتنيو له هغه نه پورته وي.

د لوست تکرار:

-
-
-
-
-
-

پوښتني:

۱. که چېرته موږ په کورنی کي ذمه واري ونه منو له کومو ستونزو سره به مخامخ شو؟
۲. په کورنی کي گډ ژوند او يو له بل سره مرسته څه گټه لري؟ بيان يي کړئ!
۳. مشوره څه شی ده او د کورنی د چارو په بڼه والي او سمون کي څه نقش لري؟

فعايت:

خپلي کورنی ته څير شی او وگورئ چي د ذمه واري متنه، مرسته، مشوره او نظم تر کومه حده ستاسي په کورنی کي شته، د هر يوه لپاره که په لوړه کچه ۱۰۰ نمرې په نظر کي ونيسو، تاسي به څو نمرې خپلي کورنی ته ورکړئ؟

څنگه کولی شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

څېرې پرې وکړئ!

په تېر شوي لوست کې مو د بریالۍ کورنۍ څښې ځانگړتیاوې وپېژندلې، ترسېره پرهغې د بریالۍ کورنۍ کومې ځانگړتیاوې پېژنئ؟

یو د بل درناوی:

تاسې په کورنۍ کې څنگه چلند کوئ؟ آیا پلار، مور او د کورنۍ نورو غړو ته درناوی کوئ؟ له هغو نه د څه ډول چلند هیله لرئ؟ کله چې چاته درناوی کوو نو هر و مورو نور هم مور ته درناوی کوې. په کورنۍ کې پلار، مور او اولادونه یو بل ته درناوی او احترام کوې. په هغې کورنۍ کې چې غړي یې یو بل ته درناوی کوي، ټول غړي یې د شخصیت او هوسایي احساس کوي. د داسې کورنۍ غړي مؤدبه او مهربانه وي او په ټولنه کې هم د نورو سره دوستانه چلند لري. د دې ډول کسانو شتون په ټولنه کې د دې ښکارندوی دی چې هغوی یوه ښه او بریالۍ کورنۍ لري.

د نورو د نظرياتو زخمل:

پوهېرو چې د افرادو سليقي (ذوق، غوښتنه) د يو بل سره توپير لري که څه هم له يوې کورنۍ څخه وي د بېلگې په توگه: ستاسې د علاقې وړ رنگ د هغه رنگ سره چې ستاسې ورور يا خور يې خوښوي، توپير لري. ممکنه ده چې په نورو مسائلو کې هم د افرادو نظريات توپير ولري. په يوه بڼه کورنۍ کې هېڅکله د کورنۍ يو غړی پر نورو خپل نظريات نه تحميلوي په خاصه توگه مور او پلار چې په کورنۍ کې تر نورو زيات واک او صلاحيت لري هغه کورنی تر څو د خپلو اولادو نظريات واورې او که ناسم وي هغوي ته لارښوونه وکړي. دا امر د دې لامل گرځي چې دا کورنۍ هم په ټولنه کې نورو او د نورو نظرياتو ته درناوی وکړي. هر څومره چې د دې ډول انسانانو شمېر په ټولنه کې زيات وي، کولای شو چې يوه سوکاله او باثباته ټولنه ولرو.

څېرې پرې وکړئ!

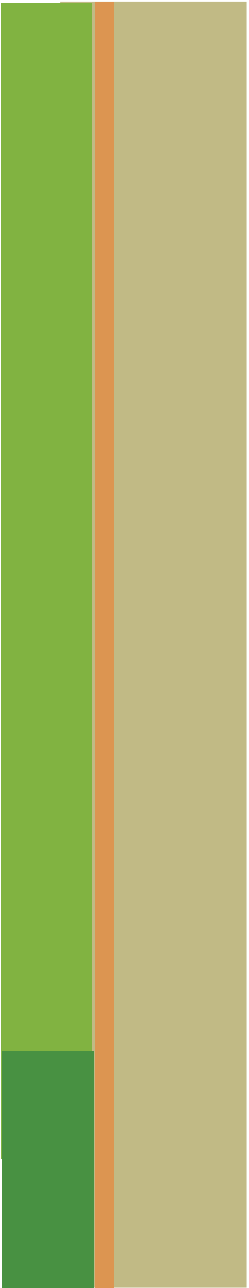
د لاندې پوښتنو په باره کې يو له بل سره څېرې وکړئ!

۱. د خپلې کورنۍ د غړو د سر بښندې څو نمونې بيان کړئ!

۲. تاسې تر اوسه د خپلې کورنۍ لپاره کومې سر بښندې کړي دي؟

سر بښندنه او له ځانه تېرېدنه (فداکاری):

سر بښندنه د انسانانو له غوره او ښو صفتونو څخه ده. انسان له هر څه نه مخکې د خپلې کورنۍ لپاره سر بښندنه کوي. د پلرونو او ميندو چارو ته که څير شئ، هغوي تل د خپلو اولادونو لپاره سر بښندنه کوي. د بېلگې په توگه: هغه مور چې د شپې تر سهاره له خپل ماشوم څخه څارنه کوي او هغه ته شيلې ورکوي يا هغه پلار چې په چپر زيار سره د خپلې کورنۍ د ژوند مصارف پوره کوي دا د هغه سر بښندنه ده؛ په حقيقت کې کورنۍ ژوند د سر بښندې په پايلو ولاړ دی. د کورنۍ غړي هغه چلند او سلوک چې يو بل سره يې لري هغه چلند د نورو سره هم لري؛ سر بښندنه په ژوند کې د زيات ارزښت وړ ده. انسان د خپلو هېوادوالو او هممنوعانو لپاره هم بايد سر بښندنه او له ځانه تېرېدنه وکړي. هر انسان په هر ډول چې وي که د نورو لپاره سر بښندنه وکړي خلک د هغوی درناوی کوي.

د لوست تکرار:

• -----

• -----

• -----

• -----

• -----

پوښتني:

۱. په کورنۍ کې یو بل ته درناوی څه گڼه او اهمیت لري؟
که چېرې په کورنۍ کې خپل نظر په نورو وټیو، څه ستونزې به رامنځته ته شي؟
۲. آیا په ټولنه کې باید د نورو نظریات وړانګومو؟
۳. ستاسې په آند سر ښندنه څه ته وايي؟ یو مثال راوړئ.

فعالیت:

په یوه پاڼه کې توضیح ورکړئ چې تاسې په کورنۍ کې له ځانه د لویانو او کوچنیانو څنګه درناوی کوئ؟

د دویم څپر کې لنډیز

- انسان په کورنۍ کې پیدا کېږي او د عمر تر پایه په کورنۍ کې پاتې کېږي. انسان قل کورنۍ او دکورنۍ د غړو عاطفي او مالي ملاتړ ته اړتیا لري.
  - مور په کورنۍ کې ډېر شیان زده کوو. هغه څوک چې په بیلا بیلو لاملونو د خپلې کورنۍ او مور و پلار څخه بې برخې دي، په بله کورنۍ کې ژوند کوي او د هغوی له مرستې او ملاتړ څخه گټه اخلي.
  - هغه کورنۍ په خپلو دندو کې بریالۍ ده چې له لاندنیو ځانگړتیاو څخه برخمنه وي:
- چې د خپلو دندو په وړاندې د ذمه واري احساس وکړي. یو له بل سره مرسته وکړي، په چارو کې مشوره وکړي، په چارو کې منظم وي، یو بل ته درناوی وکړي او یو د بل نظریات وزغمي.

درېم څپرکي

ټولنيزې ډلې

- په دې څپرکي کې لاندې درسونه لولئ:
- ډله څه شی ده؟
- د یو کس او ډلې متقابل اغیز.

د څپرکي موخې

- له زده کوونکو څخه هيله کيږي چې د دې څپرکي تر لوستلو وروسته په لاندي موخو باندې بر لاسي شي .
- په دې باندې وپوهيږي چې انسان ټولنيز موجود دی ؛
- په چلو کې د خپل غړيتوب په ضرورت باندې وپوهيږي ؛
- د چلو، ډولونه و پيژني ؛
- په چلو کې د غړيتوب گټې او زيانونه و پيژني ؛
- په چلو کې د فعالو غړو په توگه گډون وکړی شي ؛

ډله څه شی ده؟

پرته یې کوی او غور پری وکړی.

په مخکښې څپرکي کې مو زده کړل چې کورنۍ لومړنۍ ټولنیزه ډله ده چې تاسې د هغه غړي یاست. خو د دې تر څنګ تاسې د نورو ډلو غړیتوب هم لرئ یا دا چې په راتلونکي کې به هغو کې غړیتوب ترلاسه کوئ. د بېلګې په توګه لکه د دوستانو، ټولګي، ښوونځي، ورزشي، هنري او وطنپوړي ډلو کې. دغه ډلې یوه له بلې سره پرته کړئ او د لاندې پوښتنو په هکله په ټولګي کې یو له بل سره خبرې پری وکړئ.

۱. د یوې ډلې د غړیتوب شرطونه د بلې ډلې د غړیتوب د شرطونو سره څه ورته والی لري؟
  ۲. له دې غور او بررسۍ څخه څه پایله لاسته راوړئ؟
- لکه څرنگه چې د مخه مو ولوستل، انسان نشي کولای چې یوازې ژوند وکړي. انسانان د تل لپاره یو بل ته اړتیا لري او په دې دلیل یو د بل سره تړلي دي او ټولنيزې ډلې منځته راوړي. ډلې په ټولنه کې د ځانګړو موخو او دندو په خاطر منځته راځي، چې هر سړی د خپل اړتیاوو د تر سره کولو په خاطر، د هغو څخه په ځینو کې خپل غړیتوب مني، د دې لپاره چې څو تنه وکړای شي چې یوه ډله جوړه کړي، لږ تر لږه دوه شرطونه باید موجود وي.

۱- ګډې ځانګړنې:

د هرې ډلې غړي باید ګډې ځانګړنې ولري. د بېلګې په توګه د کورنۍ د ډلې د غړو لپاره د فاميلي رابطې درلودل، د ټولګي د ډلې لپاره، ټولګیوالی، او په ورزشي ډله کې د یوه ټاکلي ورزش سره مینه او په هغه کې مهارت درلودل، شرط دي.

مقابل اړيکي:

د ډلې بل مهم شرط دا دی چې د هغه د غړو ترمنځ متقابلې اړيکي موجودې وي. د بېلگې په توګه د کورنۍ په ډله کې مور د خپل پلار، مور، خور او وروړ سره اړيکي لرو. یو له بل سره مرسته کوو، یو بل ته لارښوونه کوو، او د یو بل مختلفې اړتیاوې پوره کوو.

د ټولګي په ډله کې مور د نورو ټولګیوالو سره اړيکي لرو، د خپلو درسونو په هکله یو له بل سره خبرې اترې کوو، یو له بله سره مرسته کوو او یو له بله څخه لارښوونه غواړو. په ورزشي ډلو کې د ډلې د نورو غړو سره تمرین او مرسته کوو.

نو کله چې یو شمېر خلک د ګډو ځانګړنو په درلودلو سره په یوه ځای کې سره راغونډه شي او ګډ فعالیتونه سرته ورسوي او یو له بله سره نسبتاً ټينګې اړيکي ولري، ډله تشکېلېږي.

پرٽله او ډلبندی یې کړی!

په مخکښو فعالیتونو کې چې تر سره مو کړل، خو دلې مو یو له بله سره پرته کړې او د هغوی تر منځ ورته والی او نږدېوالی مو بیان کړل؟ اوس کوښښ وکړئ چې دغه ډلې د هغوی تر منځ د توپيرونو پریخت په دوو یا څو ډلو ډلبندی کړئ او وروسته بیا د خپلې ډلبندی لپاره خپل دلیل بیان کړئ.

د ډلبندی د ډولونو څخه یو یې هم په لومړني او دویمې ډله باندې د ډلې وپشل دي. په دې ډلبندی کې څو معیارونه باید په پام کې ونیسو:

۱. په لومړنیو ډلو کې د غړو شمېر معمولاً کم وي په داسې حال کې چې په دویمې ډله کې د غړو شمېر اکثراً زیات وي.

۲. په لومړنیو ډلو کې خلک د خپلو غړو په خاطر د ډلې غړي کېږي، په داسې حال کې چې په دوهیمې ډلو کې خلک د ډول ډول اړتیاوو د تر سره کولو لپاره د ډلې غړي کېږي.

۳. په لومړنیو ډلو کې اړیکې دوستانه او عاطفي وي لیکن په دویمې ډله کې اړیکې رسمي او نسبتاً غیر دوستانه وي. یا دوشمېرو ځانگړنو ته په پام لرلو سره، هغه ډلې لکه د کورنۍ او دوستانو ډلې د لومړنیو ډلو څخه او وظیفوي او ورزشي ډلې د دویمې ډلې له جملې څخه شمېرل کېږي. د دې دوو ډلو ځانگړني درلودنکي مخ په جدول کې راغلي دي.

دوسې ډلې (مخلي ډلې)	لومړنۍ ډلې (د دوستانو ډلې)	خانګړنه
د غړو شمېرې معمولاً ريات دي.	د غړو شمېرې لږ دي	د غړو شمېر
د اړتياوو د پوره کولو او خلمتوتو د تر سره کولو لپاره يې غړيتوب تر لاسه کړي وي	خلاک د ډلې د غړو په خاطر د هغه غړي شويدي	موخه
اړيکې نسبتاً رسمي او غير دوستانه دي	اړيکې يې و فادارانه ، دوستانه او عاطفي دي.	د اړيکو ډول

د دوست تکرار:

- -----
- -----
- -----
- -----
- -----

پوښتني:

۱. ډله څه شی ده؟
۲. مورز ولې ډله جوړوو؟
۳. په يوه ډله کې د غړيتوب لپاره کوم شرطونه لازم دي؟
۴. لومړنۍ او دويمې ډلې توپير کړئ.
۵. د کومو خانګړنو پر بنسټ سره کولی شو چې ډلې په لومړنيو او دويمو ډلو باندې ووېشو؟

فعاليت:

يو له هغو ډلو څخه چې تاسې يې غړيتوب لرئ، تر غورلاندې ونيسئ او وپې گورئ چې د لومړنيو ډلو خانګړنې د هغه په باره کې صلت کوي او که ددو يې ډلې خانګړنې.

د يو کس او ډلې متقابل اغېز

هر يوله تاسو څخه په زباتو ډلو کې غړيتوب لرئ چې د کورنۍ، دوستۍ، علمي، ټولگي، ښوونځي، ورزشي او هنري ډلې له هغې جملې څخه دي. آیا تر اوسه پورې مو د هغه ډلوسره د اړيکو په هکله چې تاسې يې غړيتوب لرئ، فکر کړی دی؟

په يو سړی باندې د ډلې اغېز:

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ

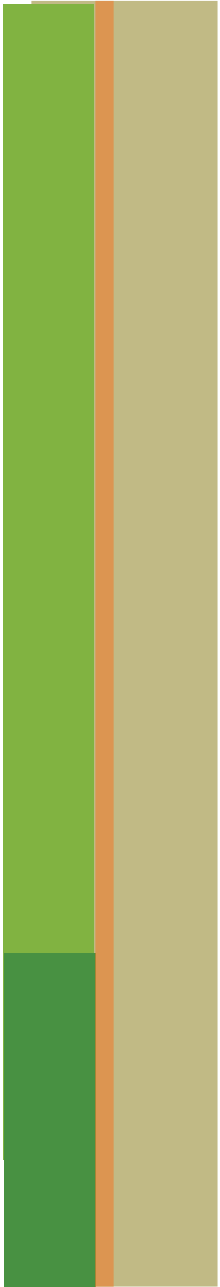
تاسې په ډول ډول ډلو کې غړيتوب لرئ. د هغه اړيکو په هکله چې له هر يوه سره يې لرئ، فکر وکړئ او جدول د هغوی په باره کې د نورو جملو په ليکلو سره، بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	پر يو کس باندې د ډلې اغېز
کورنۍ	مور، په کورنۍ کې له يو بل سره گرمې او دوستانه اړيکې لرو
دوستان	مور، کله کله خپل د ورکاږتيا وختونه له دوستانو سره تېروو.
ټولگي	ځينې درسي سټونزې د خپلو ټولگيو الو په مرسته حل کوو
ورزشي	د تر او تازه والي او روغتيا په خاطر د خپلې خوښې سره سم ورزش کوو
هنري	د دې هڅه کوو چې د خپلې خوښې په هنري چارو کې پوهه پيدا کړو.
مذهبي	د قرآن کریم د سم تلاوت لپاره د قرآن د زده کړې په غونډو کې گډون.

د پورتني فعالیت له تر سره کولو څخه موږ تر لاسه کړل چې موږ د ډلو څخه د هرې یوې سره مختلفې اړیکې لرو او هغوی پر موږ باندې ډول ډول تاثیرات لري. کله، کله موږ ته د چارو د سرته رسولو لارې چارې راښيي؛ ځني وختونه له موږ څخه ملاتړ کوي او کله بیا د دې لامل کېږي چې د ځينو کسانو سره د دوستۍ احساس وکړو او د ځينو نورو سره بیا مخالفت وکړو. کله زموږ لپاره د څښتن تعالی او د ژوند نړۍ زياتې پېژندنې لامل کېږي؛ کله ډېر نوي اطلاعات زموږ په واک کې راځي؛ کله د هغه د تجربو څخه گټه پورته کړو؛ کله موږ ته د سمې لارې د پیدا کولو په هکله لارښوونه کوي او کله د ټولني په اداره کولو باندې تاثیر لري. په حقیقت کې موږ د دغو ډلو سره ژوند کوو او زموږ په ژوندانه باندې د دغو ډلو د تاثیراتو څخه انکار کول د منلو وړ نه دي.

ډله او ډله ییز ژوند د ټولو مثبتو تاثیراتو سره سره چې په سړي باندې یې لري، کله، کله امکان لري چې منفي تاثیرات هم په ځان پسې ولري او د سړي ژوندانه ته د جدي ستونزو او زیان اړولو لامل وگرځي. کله کله هغه ډله چې موږ یې غږیتوب لرو، موږ د غیر دیني ارزښتونو خوله وربولي؛ کله کله د نورو د انتقاد په وړاندې قهرجن غبرگون ښکاره کوي؛ کله کله زموږ څخه د داسې کار سر ته رسول غواړي چې هغه سم نه وي، کله په ډله کې نیوکه او پوښتنه نه منل کېږي او له موږ څخه دا غوښتنه لري چې یې له کوم فکر کولو د ډلې له دستورونو څخه پیروي وکړو.

متاسفانه په ټولنه کې ځینې ډلې موجودې دي چې غلط او ناوړه کارونه کوي. د بېلګې په توګه ځینې زلمیان او نوي زلمیان چې ښه نندې روزل شوي، د دې په ځای چې په ښو او ګټورو کارونو باندې بوخت شي او د خپلې کورنۍ او ټولنې لپاره خدمت وکړي، نشو او د نشه یې توکو استعمال ته مخه کوي. دوی ډلې جوړوي د ډول ډول بد کار یو (انحرافاتو)، خطاګانو او ګناهونو لامل ګرځي. لکه خرنگه چې د پورتنیو مثالونو څخه څرګندېږي، په ډلو کې غړیتوب کېدای شي چې پر مور باندې هم مثبت اغېز ولري او هم منفي په همدې دلیل د تنکیو ځوانانو او ځوانانو لپاره د ډلې ټاکل ډېر مهم دي؛ ځکه چې په دې ټاکنه کې غولېدل او اشتباه کول کېدای شي چې د هغوی د ژوند د تګ لارې د تغیر او یا حتی د تباهي لامل و ګرځي. ستاسې په نظر بدې ټاکنه کې د چا سره کولای شو چې مشوره وکړو؟

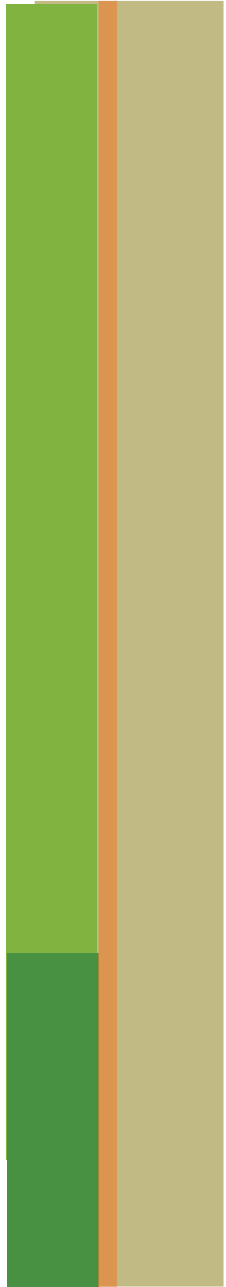
په ډله باندې د یو کس آغېز: فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

د هرې هغه ډلې په هکله چې تاسې یې غږیتوب لرئ، فکر وکړئ او لاندي جدول د هغو په هکله د نورو جملو په لیکلو سره بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	د یو کس آغېز په ډله باندې
کورنۍ	د ستونزو سره د مخامخ کېدو په صورت کې د حل نوی لاره وړاندې کوو
دوستان	له دوستانو سره د صداقت او زبیتوالي څخه کار اخلو.
ښوونځی	د ښوونځی کتابتون ته کتاب ور هڼه کول (سوغات ورکول)
ورزش	د ډله نورو تمرینونو په غونډو کې په منظم ډول ګډون کوو.

د پورتنۍ فعالیت د ترسره کېدو څخه مو زده کړل چې څرنگه یوه ډله په یو کس باندې اغېز اچوي، په همدې ترتیب یو کس هم په خپل وار سره کولی شي چې په یوه ډله باندې اغېز وکړي. د بېلګې په توګه، کله کله یو کس په یوه ډله کې د انسجام او زیات یو والي لامل ګرځي؛ کله کله هغه څخه داسې ملاتړ کوي چې د ډلې یا ګروپ د زیات پابینت سبب کېږي؛ کله کله دینوي طرحې په وړاندې کېدو سره، د هغه د پر مختګ لامل کېږي؛ کله کله د ډلې لپاره په ښه توګه موخې ته د رسېدو سبب کېږي. له دې کبله وړلې شو چې د یو کس آغېز په ډله باندې هم لکه پر یو کس باندې د ډلې د آغېز غونډې دی چې له هغې څخه انکار کول د منلو وړ نه وي.

د هغه ټولو مثبتو آغېزو سره، سره چې یو کس یې پر ډله باندې کولی شي، کله کله امکان لري چې منفي آغېزې هم ولري. د بېلګې په توګه یو کس کولی شي چې په خپله رایه باندې په ټینګار سره، د ډلې یووالي ته زنا ورسوي؛ یا د خپلو دندو په ترسره کولو کې په سستی کولو سره، د ډلې په کار کې د ځنډه راورستو سبب شي. که چېرې تاسې د هغه ډلې غړې وی چې په هغه کې داسې سړي هم غږیتوب ولري، څه ډول غبرګون ښکاره کوئ؟

د لوست تکرار:

- 1- _____
- 2- _____
- 4- _____
- 5- _____
- 6- _____

پوښتني:

1. ولې کله چې د بوي ډلې غړي کېږو، باید د هغه ډلې د غړو نظريې په پام کې ونیسو؟
2. که چېرې د ډلو د نور وغړو نظريې زموږ سره مخالفې وي، موږ مجبور يو چې هغه ومانو او يا دا چې کومه بله لاره هم شته؟
3. آیا په هره ډله کې غړيتوب گټور دی ؟ ولې ؟
4. ولې په هغه ډلو کې د غړيتوب څخه ډډه وکړو کوم چې بد، بد کارونه تر سره کوي ؟
5. که چېرې يو ناوره سړی د ډلې لارښوونه ترلاسه کړي، پدې صورت کې څه باید وکړو ؟

فعايت:

- د خپلو دوستانو ډله په نظر کې ونیسئ او غور وړاندې وکړئ چې:
- 1- تاسې په هغه کې څرنگه موفق لری ؟
  - 2- د ډلې تصمیمونه د هغه د ټولو غړو د نظریو پر بنسټ نیول کېږي او یا دا چې یو یا دوه کسه زیات له خپل صلاحیت او اختیار څخه کار اخلي ؟
  - 3- آیا تاسو دغه ډله د خپل ځان لپاره گټوره بولی ؟ ولې ؟

د څپرکي لنډيز

- انسان ټولنيز موجود دی. هر سړی د خپلو اړتياو د ترسره کولو په خاطر، په مختلفو ډلو کې غړيتوب ترلاسه کوي.
- کله چې يو شمېر خلک د گډو ځانگړنو په درلودلو سره په يوه ځای کې سره را غونډ شي، گډ فعاليتونه سرته ورسوي او نسبتاً يو له بله سره ټينگي متقابلې اړيکې ولري، ډله ترې جوړېږي.
- که چېرې د ډلو د غړو شمېر لږ وي او د دوي ترمنځ اړيکې دوستانه وي، دغې ډلې ته لومړنۍ ډله ويل کېږي خو که چېرې د ډلې د غړوشمېر زيات وي او اړيکې يې رسمي غونډې وي، نو دويمې ډله ورته وايي.

څلورم څپرکي

څلورم څپرکي

په افغانستان کې د ژوند ډولونه

پدې څپرکي کې لاندې لوستونه لولئ:

- کوچیان څه ډول ژوند کوي؟
- د کلیو او سېدونکي څه ډول ژوند کوي؟
- په افغانستان کې ښاري ژوند.

د څپرکي موخي

له زده کوونکو څخه توقع کيږي چې د دې څپرکي ترلوستلو وروسته په دې لاندې موخو باندې برلاسي شي.

- د کوچيانو او دهغوي د ژوند کولو د طريقې سره آشنایي پيدا کړي.
- د کوچيتوب د ژوندانه ستونزي و پيژني.
- د کليو د اوسيدونکو د ژوندانه او ژوند کولو د څرنگوالي سره آشناسي.
- د کليوالي ژوند ښکې او ستونزي و پيژني.
- د ښاري ژوندانه سره آشناسي.
- د خپل هېواد د ښارونو ستونزي و پيژني.

کوچیان خرنگه ژوند کوی؟

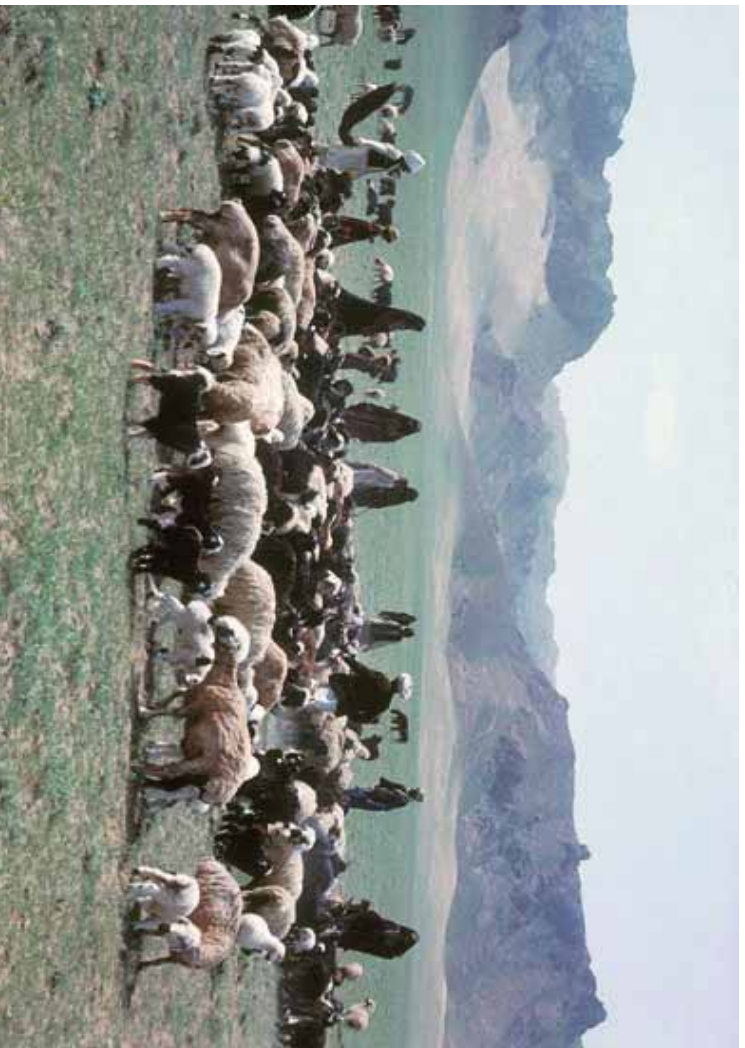
خبري پوي وکړی!

- 1- تراسه پوري مو د کوچیانو کېردی، لېدلي ده؟
لاندې پوښتنې په څیر سره ولولئ او په هلاکه یي خبرې وکړئ!
  - 2- ستاسې په نظر کوچیان ولې له یوه ځای څخه بل ځای ته کډه کوي؟
3- د کوچیانو کسب او کار څه شی دی؟
- زموږ یو شمېر خلک د طبیعت په ازاده هوا کې د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي. هغوی په کېرډیو کې اوسېږي. کېردی هغه څېمې ته وايي چې دوزودورژغړو څخه جوړېږي. کوچیان مالدار دي او ډول ډول کوزني څاروي لکه: مېږي، وزې، اوبیان، او خره، ساتي. هغوی د خپلو څارویو د ساتنې په خاطر په خرڅایونو پسې له یوه ځای څخه بل ځای ته ځي. کوچیان د کال په مختلفو فصلونو کې له تودو سیمو څخه سرو سیمو ته او د هغې برعکس له سرو سیمو څخه تودو سیمو ته درومي. د کوچیانو په کورنیو کې، معمولاً زیات شمېر خلک ژوند کوي. د کوچیانو د کورنیو غړي په معمول ډول عبارت وي له: ښځه، مېړه، لویڼي، زامن، نیکه، نیا، نږېندلي، لمسیان، تریندلي او ترزه او احتمالاً عمه گانې (ترورگانې) او کاکا گان. د کورنۍ ټول غړي یو له بل سره په کارونو کې مرسته کوي.

د کبردی د ننه کارونه په ښځو پورې اړه لري. د کبردی د باندي کارونه دنارینه و په غاړه وي. د کبردی د ننه او د باندي کارونه د کورنۍ د غړو تر منځ وېشل شوي دي او هر څوک خپله دنده سرته رسوي؛ د معمول سره سم د کوچنیانو ساتنه، د څارویو د شیدو لوبښل، د څارویو د محصولاتو برابرول، اخلی پخلی، د کالیو او لوبښو مینځل، د کبردی د ننه او شاوخوا جار وکول او پاکول او د اوبورا وړل له وینالو او یا چينو څخه د ښځو دنده ده. خو د دې ترڅنګ ښځې او جینګیانې (زجوني) د لرگیو په راټولولو، د شیانو په بارولو او د کبردیو په درولو کې هم مرسته کوي. د کوچیانو نارینه دغه لاندې چارې سرته رسوي.

د څارویو څرول او د هغوی پلورل، او پیرودل، د غلو څخه د خپلو کبردیو ساتنه، د لرگیو راټولول او د حیواناتي محصولاتو او وړیو څرخول.

کوچیان خپلې کبردی یو بل ته نیردي او په داسې ځایونو کې چې اوبو ته نیردي وي، دروي. دوي نسبتاً د لږ وخت لپاره په یوه ځای کې اوسېږي او کله چې د دوي کبردیتو ته نیردي څرخایونه خلاص شي، له دې ځایه کوچ کوي او په بل ځای کې کبردی دروي. دوي معمولاً د کلیوالو د آبادیو او کروندو څخه لیرې خپلې کبردی دروي چې د دوی څاروي د بزرګانو کښتونو ته زیان ونه رسوي.

غور پري وکړئ!

لاندي پر بنسټې ولولئ او خبرې پرې وکړئ!

۱. کوچيان کومې ځانگړې ستونزې لري؟

۲. د هرې ستونزې لپاره کومه د حل لاره پيشنهاوئ؟

د کوچيانو ستونزې.

کوچيان د طبيعت په لمن کې ژوند کوي او تل د آزادې هوا او د طبيعت د ښکلو منظر و څخه خوند اخلي. د دې سره سره هغوی په خپل ژوندانه کې د ډېرو زياتو ستونزو سره مخامخ دي چې ځينې ډېرې مهمې يې دلته لولو:

زده کړه:

په دې دليل چې کوچيان تل د حرکت او ځای بدلولو په حال کې وي، زياتره يې ښوونځي نه لري او اولادونه يې د سواد له نعمت څخه يې برخې پاتې کېږي

روغتيا او درملنه:

کوچيان د روغتيايي او درملني د امکاناتو د کمښت څخه سخت زوربري. هغوی کوم گرځنده کلينک چې د دوی سره د لارې مل وي، نه لري. په دې دليل چې هغوی اکثراً د ښار او کليو څخه لرې ځيږي وهي. په ډېرې سختۍ سره کولی شي چې د ښار او کليو د روغتيايي کلينکونو څخه گټه واخلي.

وچکالی او دونو کمښت:

کوچيان دونو او خرځايونو په لټه کې له يوه ځای څخه بل ځای ته کله کوي او له دې لارې څخه خپل څاروي روزي او خپل ژوند ترسره کوي. په هغو کالونو کې چې ورنښت زيات او واښه پريمانه وي، د دوي کار او ژوند برابر وي. خو په هغه کالونو کې چې ورنښت لږ وي د خپلو څارويو د مړيدو په خاطر له زياتو ستونزو سره مخامخ کېږي. په وچکالی کې د دې ويره شته چې د هغوي څاروي له لورې څخه مړه شي چې پدې صورت کې هغوي ته نه جبرائيدونکي زيانونه رسېږي.

د لوست تکرار:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

پوښتي:

۱. ولې کوچيان په دښتو کې ژوند کوي؟
  ۲. د کوچي کورنۍ دغو تر منځ د کار وېش څرنگه دی؟
  ۳. کوچيان خپلې کېږدی چېرې او څه ډول دروي؟
  ۴. د کوچيانو د زده کړې ستونزې بیان کړئ!
  ۵. د کوچيانو روغتيايي ستونزې بیان کړئ!
  ۶. په وچکالیو کې د کوچيانو ستونزې بیان کړئ!
- فعالیت:
-
- د کورنۍ د لویانو په مرسته د کوچيانو ژوند ښه‌کېږي او ستونزې د کاغذ په یوه مخ کې ولیکئ!

د کليو خلک څرنگه ژوند کوي؟

پرنله يي کړئ!

په مخکښي لوست کې مو ولوستل چې کوچيان څرنگه ژوند کوي. اوس دکلي انځورته ځيرشئ او لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ!

۱. د کليو د کورونو او د کوچهانو ترمنځ توپيرونه او ورته والي بيان کړئ!
۲. د کليو او سيدونکي په کومو کارونو بوخت دي او له دې پلوه د کوچيانو سره څه توپيرونه او ورته والي لري؟

د کليو کورونه:

زموږ د هېواد يو زيات شمېر خلک په کليو کې اوسېږي. کلی د ښار څخه کوچنی وي او دوگړو شمېر يې هم لږ وي. په زياتره کليو کې، کورونه يو بل ته نېږدې جوړېږي. خو په ځينو هغو کليو کې چې په دروکې پراته وي، کورونه يو له بل څخه لږ څه لرې وي. د کليو اوسيدونکي په ساده کورونو کې ژوند کوي چې زياتره يې د تېرو اوختو څخه جوړېږي. د کليو په شاوخواکې، باغونه او کرنيزې ځمکې وي چې د کليو اوسيدونکي په هغو کې سبزي، غنم او جويات کري او نيالگي پکې کېږي. د کليو اوسيدونکي دکرنې، باغدارۍ او مالدارۍ له محصولاتو څخه د خپلو خوراکي، اغوستي او د سونگ د موادو د اړتياوو په پوره کولو او د زنبو د لرگيو څخه د کورونو په جوړولو او تودولو کې کار اخلي.

کورنی:

کورنی په کلي کې ډېر اهمیت لري، کورنۍ سوچه د مينې او مهر بانی. ځای دی چې په هغه کې بېخه، مېړه، لوفني، زامن، نيا، نيکه او احتمالاً نور خپلوان يو ځای سره اوسېږي. په معمولي ډول په کليوالو کورنيو کې د غړو شمېر زيات وي. د کورنيو غړي په تصميم نيولو کې يو له بله سره مشوره کوي او د کور د ننه او د باندې چارو کې يو له بله سره مرسته کوي.

په کلي کې د خلکو ترمنځ اړيکي:

د کليو خلک يو له بله سره ډېرې تودې او د مهر بانی اړيکي لري. ټول خلک يو بل سره پېژني او د يو بل د کورنيو د غړو او ژوندانه د وضعيت څخه خبروي. د کلي خلک مېلمه د خدای (ج) دوست گڼي او همدا وجه ده چې ډېر مېلمه پال دي او د خپل مېلمه لپاره ډېر په زړه پورې خواږه برابر وي. دوی ديو او بل په ضم او بنيادۍ کې سره شريک دي. کليوال د يو او بل په ودونو کې گډون کوي. زوم او ناوړی ته سوغاونه ورکوي. په جشنونو او د اختر په ورځو کې يو بل ليدو او اختر مبارکۍ ته ورځي او د کورنۍ د مشر درناوی کوي. دوی د کوچنيانو قدر کوي او خوشالوي يې. په غم او مشکلاتو کې سره شريک دي او تر هغه ځايه پورې چې امکان ولري د هغه چا سره چې مشکلات ولري، مرسته کوي.

غور وړ باندې وکړئ!

۱. خلک په کليو کې په څه چارو بوخت دي؟
  ۲. د کلي ژوند د بنيادي او کوچنيانو ژوند په نسبت څه بېلگې لري؟
  ۳. د کلي خلک څه ستونزې لري؟
- کار او شغل:**

د کلي خلک زياتره د کرنې، باغدارۍ او مالدارۍ په چارو کې بوخت وي. هغوي د غنمو، وريشو، جوارو، باقلمو او د هغو په څېر نورو په کرلو سره خپلې خوراکي اړتياوې پوره کوي. د بېلگيو په کټولو، باغدارۍ او په بازار کې د هغوی د محصولاتو د خرڅولو پواسطه خپلې نورې مالي نيمگړتياوې پوره کوي. د ډول ډول څارويو په روزلو سره د هغوي د شيدو او وړيو څخه گټه ترلاسه کوي. خپل اضافي توليدات بازار ته وړي او خرڅوي يې. زموږ په کليو کې خلک د کرنې او مالدارۍ په چارو سر بېره ځينې نور کارونه هم کوي. د کليو د ډېرو مهمو توليداتو څخه ځينې يې له غالي، پتږ، سطرنجي، جوال، برستن، جرابو، دستکشو، جاکټ، خولۍ، کوټنو، خپلۍ، ژي، او ډول ډول د لرگيو د لوټينو څخه عبارت دي. د کلي هلکان او نجونې د دود او دستور سره سم همغه د خپل مور او پلار کسب تعقيبوۍ او له کوچنيواله څخه يې د هغوي تر نظر لاندې زده کوي.

گډکارونه او حشر:
په کلي کې ځينې کارونه په ډله ييزه توگه ترسره کېږي، خلک د اوبو د بندونو، پلونو او لارو جوړولو، د ويالو او کاريزونو پاکول، د کرنې د حاصلاتو لوکول، په ژمي کې د لارو څخه د واورې پاکول او د دې په څېر نور کارونه په ډله ييزه توگه سرته رسوي. دغه ډول کارونه د کلي خلکو لپاره يو ډول تفريح هم شمېرل کېږي. ځکه چې هغوی د کارکوولو په وخت کې بدلې وايي او خوشالي کوي.

وزگار وختونه:

د کلي خلک د وزگار تيا او بيکارۍ وختونه يود بل ترڅنگ تېروي. هغوی کله چې وخت پيدا کړي يو د بل کره څي او مجلسونه سره کوي، د زړه خواله سره کوي او يو د بل ستونزې او مشکلات سره بيانوي. د يو بل د خوږو او ترڅو خاطر وڅخه سره خبرېږي. ځوانان او تنکي ځوانان ډېر څه د وزگار تيا په وخت کې له لوبانو څخه زده کوي.

د کلي د خلکو ستونزې:

د دې سره سره چې د کلي ژوند ډېر خوندي او ښېگڼې لري چې په ښاري او کوچني ژوند کې نشته خو ځينې ستونزې هم لري چې ځينې يې په لاندې ډول لول:

روغتيا:

زموږ زياتره کلي چې د ښار څخه لرې پرانه دي، د روغتيا او درملنې د امکاناتو د کمښت سره مخامخ دي. ځينې وختونه ډيوي ډيوي عادي او ساده ناروغي، په خاطر د زياتو ستونزو سره مخامخ کېږي. له نيکه مرغه د عامې روغتيا وزارت د هغو له برکته په دې وروستيو کلونو کې دغه ستونزه لږه کمه شوې ده.

ښوونځي اوزده کړه:

د دې سره سره چې د پوهنې وزارت دهمپاد په ډېرو لارې کليو کې هم ښوونځي جوړ کړي دي او د زده کړې خدمتونه وړاندې کوي؛ خو بيا هم د افسوس ځای دی چې زموږ په ځينو کليو کې تر اوسه پورې هم ښوونځي نشته، يا ښوونځي ښوونکي او پوره کتابونه، نه لري.

د ځمکې، اوبو او د کرنې د وسايلو کموالی:

لکه څرنگه چې د مڅه ووبل شول، کليوال زياتره د کرنې په چارو کې بوخت دي؛ خو د افسوس خبره داده چې زموږ زيات شمېر بزگران يا کمې ځمکې په واک کې لري، او يا پوره اوبه نه لري. که چېرې ځمکه او اوبه هم ولري، د کرنې پر مختلفي وسايل يې په واک کې نه وي. له همدې کبله ده چې، هغوي د هغه زيار او زحمت په نسبت چې وړاندې يې، پر محصول تر ګوتو کوي.

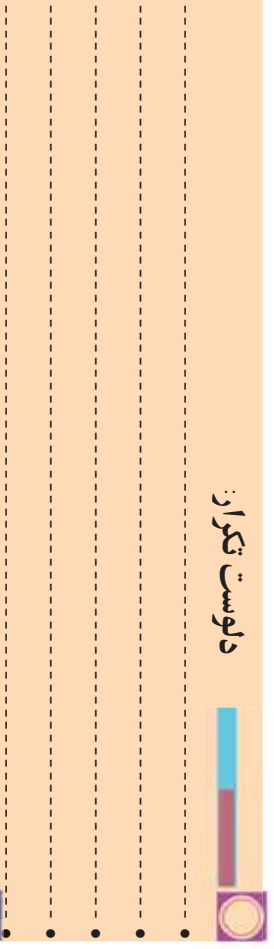
پښې او طبيعي اوتونه:

زموږ بزگران د پښو او طبيعي اوتونو لکه: زلزله، نيز (سيل) طوفان او باد په وړاندې ډېر کمزوري دي. او د افسوس خبره داده چې هيڅ داسې ځای نشته چې هغوي د دې ډول زيانونو په مقابل کې بيمه کړي.

ماينونه:

په تېرو کالونو کې زموږ په هېواد کې جنگ جگړې روانې وې. هغه ماينونه چې د هغې زمانې څخه پاتې شويدي تر اوسه پورې خلک ګواښوي. د مين پاکې موسسوپه ډېر زيات زيار او زحمت ايستلو سره زياتې سيمې په ځانګړې ډول ښاري سيمې له ماينونو څخه پاکې کړېدي خو په ځينو کليوالي او د لارو شاوخوا سيمو کې تر اوسه پورې هم ماينونه شته چې د سيمې د اوسيدونکو او لارويو لپاره خطر ناک دي. هغه ځايونه چې په سره رنگ په نښه شوي دي، خطر ناک دي او خلک بايد له هغو ځايونو څخه لرې واوسي.

دلوست تګرار:

پوښتني:

- 1- د کليوالو د گڼې لاس ته راوړلو لار څه شی ده؟
  - ۲- که چېرې د کليوالو څخه يو څوک زيانمن شي، نور خلک د هغه سره څرنگه برخورد کوي؟
  - ۳- د کلې حاصلات په کوم ځای کې مصرفېږي؟
  - ۴- د څو هغو کارونو نومونه واخلئ چې په کلي کې په ډله ييزه توګه ترسره کېږي.
  - ۵- د کلې د خلکو ستونزې وړانديا:
- د کليوالو د ستونزو څخه يوه يې په پام کې ونيسئ او دهغې لپاره په يوه مخ کې د حل لاره پيشهادکړئ.

په افغانستان کې ښاري ژوند

پرتله يي کړئ:

په مخکښې لوست کې مو کليوالي ژوند و لوست. اوس د ښار تصویر ته څير شئ او پوښتنو ته ځوابونه وولئ!

- ۱- د ښار او کلی تر منځ کوم توپيرونه او ورته والي وینئ؟
- ۲- تاسې په کوم پوه کې ژوند کول غوره گڼئ؟ ولې؟

په تېرو لوستونو کې په افغانستان کې د کليوالي ژوند د طريقو سره آشنا شو. د ژوند بله طريقه، د ښاري ژوند طريقه ده. ښار هغه ځای دی چې بوزيات شمېر خلک يو ديل تر څنگ استوگنه کوي. او زياتره په اداري، سوداگريزو او صنعتي چارو کې بوخت دي. په ښارونو کې کورونه يو بل ته نږدي او د ښاري تقشي پر بنسټ جوړېږي. د ښاري کورونو په جوړولو کې د دغو موادو لکه: پخې، خښتې، او سپټي، سيمټو، قير او داسې نورو څخه کار اخيستل کېږي. له دې کبله په ښارونو کې زياتره کورونه په پاڅه ډول جوړ شوي دي. زموږ په ښارونو کې ممکن داسې کورونه وي چې داوومو خښتو څخه جوړ شوي وي چې دغه کورونه د ښار جوړولو اصولونه له پاملرنې پرته جوړ شوي دي.

کورنۍ:

د ښاري کورنيو د غړو شمېر د معمول سره سم د کليوالي او کوچني کورنيو څخه لږ وي، ځکه په ښاري کورنيو کې زياتره ځوان او لادونه کله چې واده وکړي، له خپل پلار او مور څخه جلا کېږي او ځانته مستقله کورنۍ جوړوي. له بله پلوه، ښاري کورنۍ د کليوالي کورنۍ په نسبت لږ او لادونه لري. په ښاري کورنيو کې د معمول سره سم هم پښخه او هم مېړه د کور بهر کار کوي او د کور په چارو کې يو د بل سره مرسته کوي. پلار او مور هڅه کوي چې خپلو اولادونو ته د ژوند و سايل او د زده کړې مناسب شرايط برابر کړي.

د کورنۍ اولادونه هم د خپل مور او پلار د زناوې کوي او هڅه کوي چې له هغو وسايلو څخه چې مور او پلار يې ورته برابر کړي دي په ښه توگه گټه واخلي او د هغوي د زيار او زحمت څخه په عمل کې مننه وکړي.

شغل او کار:

لاکه څرخنگه چې متوجه شوی یاست د کوچي، کلیوالي او ښاري خلکو شغل او کار تر ډېرې اندازې پورې یوله بله څخه توپیر لري. ښاریان زیاتره په اداري، سوداگریزو او صنعتي چارو بوخت دي؛ څنگه چې د دولتي او غیر دولتي ادارو مرکزه، سوداگریز مرکزه او صنعتي کار ځایونه عموماً په ښار او دهغه په ځنډوکي پراته دي او دښار اوسیدونکي د خپل کار سره په دغو مرکزونو کې خپل ژوند کوي. کار په ادارو او کارخانو کې د ټاکلي وخت په دننه کې تر سره کېږي او کارگران او کارمندان باید د ټاکلي وخت په پیل کې خپلې دندې ته راشي او په ټاکلي وخت بېرته ولاړ شي. خلک د جمعي په ورځو او رسمي رخصتیو کې کار نه کوي.

ټولنیز اړیکې:

سره د دې چې په ښار کې هر سړی د ډېرو خلکو سره سرو کار لري، خو د زیاتو سره یې گرمي او دوستانه اړیکې نه لري؛ بلکې یوازې د یو لږ شمېر هغو کسانو سره چې د کورنۍ غړي او یا نږدې دوستان یې وي، دوستانه او د مهربانۍ اړیکې ټینګوي. خلک په کار ځایونو، استوګنځایو، کوڅو او داسې نورو ځایونو کې یو له بله سره اړیکې ټینګوي خو دغه ډول اړیکې معمولاً دوی تر منځ د پلارو اړیکو لامل نه ګرځي. ځکه چې هغوی د لږې مودې لپاره د خپلو ډول، ډول اقتصادي، سیاسي او یا اداري اړتیاوو دلرې کولو په خاطر سره یو ځای شویږي او کله یې چې اړتیاوې پوره شوي، خپلې اړیکې قطع کوي.

څېرې پرې وکړئ:

- 1- ستاسې په نظر په ښار کې ژوند کول، کومې ستونزې لري؟
- 2- تاسې د هغو لپاره کومې د حل لارې پېشنهادوئ؟

زموږ د ښارونو ستونزې:

د نړۍ ښارونه داسې امکانات لري چې ښارد کلیو څخه متفاوت او بیلولی شي. که څه هم ټول ښارونه خپلې ځانګړې ستونزې لري، خو زموږ ښارونه د تېرو څو کلونو جګړو په خاطر د خپلو خاصو او ځانګړو ستونزو سره مخامخ دي چې د ډېرو مهمو څخه ځینې یې دا دي:

۱- برېښنا:
برېښنا په ننني نړۍ کې د ښار له ډېرو مهمو اړتياوو څخه ده؛ ځکه چې د نړۍ ژوند زياتره وسایل د برېښنا په واسطه کار کوي. په تاسف سره چې د برېښنا کموالي او يا نشتوالی اوس زموږ د ښارونو د اساسي ستونزو څخه شمېرل کېږي.

۲- اوبه

ننني ښارونه د اوبو د تهیه کولو او د وپېلولو له پر مختللیو سیستمونو څخه برخمن دي. لیکن په تاسف سره چې زموږ ښارونه د اوبو رسولو فعال سیستم نه لري. د افغانستان د ښارونو اکثر خلک له هغو ځاگانو څخه چې ډېر ژورنه دي او په خپلو کورونو کې یې کېښي، گټه اخلي په داسې حال کې چې د دغو ځاگانو اوبه غیر صحي دي او دخلکو د روغتیا لپاره ضرر لري.

۳- د ځخلو او چټلیو مخنیوی:

پوهېږو چې په ښار کې زيات شمېر خلک ژوند کوي. د دې شمېر خلکو د ځخلو او ناپاکيو ليرې کول و سايلو، کارگرانو او ښه مدیریت (ادارې) ته اړتیا لري. پرته له دې به دغه ځخلي، ښارونه په یوه بوی ټاکي او چټل ځای باندې بدل کړي. په تاسف سره چې زموږ ښار والی له دې امکاناتو او مناسب مدیریت څخه یې برخې دي. او له همدې کبله ښارونه ډېر کثیف او چټل شوي دي

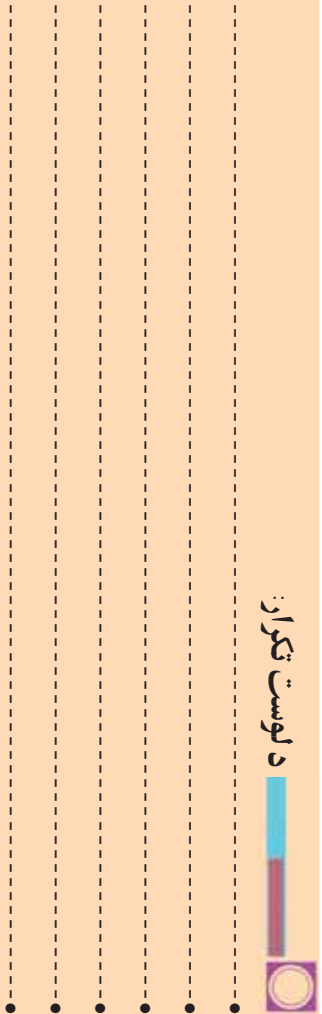
- هوما:

د ښارونو هوما د زياتو ثقليه وسايطو او کارخانو له کبله چې د ښار په دننه او يا د هغه په څڼووکي فعاليت کوي، ډېره ککره وي؛ ليکن زموږ ښارونه له دې کبله چې خاوريجن دي، اکثر سرکونه او کوڅي يې د خاورو په دوروهم ککړې دي.

۵- د اوسيدونکو زياتوالی:

په ښارونو کې زيات شمېر وگړي ژوند کوي. د خلکو ډېروالی د ښار او سړکونو د گڼې گوڼې لامل گرځي. همدا رنگه کله چې د ښار جمعيت ډېر زيات شي، د کورونو د کموالي او گرانسټ لامل هم گرځي. په تاسف سره چې زموږ يو زيات شمېر ښارونه د جمعيت د زياتوالي او د کورنو د کمسټ سره مخامخ دي.

د لوست تکرار:

پوښتي:

- ۱- ښارڅه ډول ځای دی؟
- ۲- ښاري کورنۍ د کليوالي کورنيو سره کوم توپيرونه لري؟
- ۳- د ښاريانو درآمد (عاید) له کومو لارو څخه تر لاسه کېږي؟
- ۴- په ښار کې ټولنيزې اړيکې څرنگه دي؟
- ۵- د افغانستان د ښارونو د ستونزو څخه، درې يې بيان کړئ.

فعاليت:

د کورنۍ د لويانو سره مشوره وکړئ او له هغې وروسته په يوه مخ کې وليکئ چې ښاري ژوند څه خوندونه او نيمگړتياوي لري.

د څلورم څپر کې لنډيز:

- کوچيان د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي.
- هغوی زياتره مالدار دي او په مختلفو فصلونو کې د څرخايونو په لټه کې له يوه ځای څخه بل ځای ته کوچيږي.
- کوچيان د زده کړې او روغتيا په برخه کې پوره ستونزې لري. زموږ د هېواد د جمعيت عمده برخه کليوال جوړوي.
- د کليوالو اصلي دنده کرنه ده. هغوی مالداري او لاسي کارونه هم کوي.
- کليوال يو له بله سره گرمې او دوستانه اړيکې لري او په کارونو کې يو له بله سره مرسته کوي.
- کليوال هم خپلې خاصې او ځانگړې ستونزې لري چې زده کړه، د ځمکې کموالی، وچکالي او طبيعي پښې يې ډېرې مهمې گڼل کيږي.
- زموږ يو شمېر خلک په ښارونو کې او سيري.
- ښاري کورنۍ نسبتاً وړې وي.
- ښاريان زياتره په اداري او صنعتي چارو کې بوخت وي.
- هغه خلک چې په ښارونو کې اوسېږي اړيکې يې يو د بله سره ډېرې رسمي وي.
- زموږ ښارونه د ستونزو سره مخ دي چې ډېرې مهمې يې: د برښنا د کموالي، د اوبو د کموالي، د ځخلو د مخنيوي، د هواککړتيا او د جمعيت د زياتوالي څخه عبارت دي.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**